

Zaklade u Hrvatskoj – uloga, razvoj i postignuća

GOJKO BEŽOVAN*

Studijski centar socijalnog rada
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

Izvorni znanstveni rad

UDK: 061.27(497.5)
doi: 10.3935/rsp.v15i3.786
Primljeno: svibanj 2008.

Rad je rezultat akcijski orijentiranog empirijskog istraživanja o ulozi, razvoju i postignućima zaklada u Hrvatskoj. Kao podloga empirijskom istraživanju analizirana je raspoloživa sekundarna građa te rezultati ranijih istraživanja o razvoju zaklada u Hrvatskoj. veoma je ograničena.

Teorijsko analitički okvir razvoja zakladništva u Hrvatskoj povezan je sa suvremenom tipologijom uloge zaklada i socijalnog modela razvoja zakladništva. Prikaz razvojnih problema i postignuća zaklada u nekim tranzicijskim zemljama dio su ovog rada.

Ciljevi istraživanja su dati doprinos boljem razumijevanju okoline za razvoj zaklada u Hrvatskoj, razumjeti ulogu i viziju razvoja zaklada, procijeniti jakosti i slabosti zaklada te potaknuti raspravu o ulozi zaklada u razvoju Hrvatske.

Podaci o zakladama prikupljeni su poštanskim anketnim upitnikom i studijom slučajeva.

Rezultati istraživanja govore o razvoju o povećanju broja zaklada u Hrvatskoj koje uglavnom imaju komplementarnu ulogu. Zaklade se manjim dijelom javljaju kao inovatori. Rezultati istraživanja upućuju na periferni socijalni model razvoja zakladništva. Među zakladama dominiraju stipendijske te zaklade u području socijalne skrbi. Zaklade imaju problem s namicanjem sredstva kako bi povećale osnovnu imovinu. Uglavnom se vode na volonterskoj osnovi, a država se ne javlja kao partner u razvoju zakladništva. Razvoj zaklada u Hrvatskoj uvelike će ovisiti o gospodarskim napretku i novim srednjim slojevima koji će biti više zauzeti za probleme u društvu.

Ključne riječi: Hrvatska, zaklade, civilno društvo, donacije.

UVOD

Ovaj je tekst rezultat akcijski orijentiranog empirijskog istraživanja »Postignuća,

problemi i vizija razvoja zaklada u Hrvatskoj«. ¹ Sekundarna građa relevantna za ovo istraživanje veoma je ograničena. U tom su kontekstu, prema raspoloživim informa-

* Gojko Bežovan, Pravni fakultet/Faculty of Law, Nazorova 51, 10 000 Zagreb, Hrvatska/Croatia, gojko.bezovan@pravo.hr

¹ Istraživanje je proveo CERANE0 - Centar za razvoj neprofitnih organizacija, a poduprla ga je Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. Ovaj je tekst dopunjena i prerađena verzija teksta Bežovan, G. (2006.) Postignuća, problemi i vizija razvoja zaklada u Hrvatskoj - Istraživački izvještaj – nacrt, www.ceraneo.hr. Spomenuti tekst je bio predmetom rasprave na konferenciji koja je organizirana u Zagrebu 16. studenog 2006.

cijama, analizirani rezultati istraživanja i razvojni problemi zaklada u nekim tranzicijskim zemljama. Iskustva razvijenih zemalja čine nam se manje relevantnima.

Najveći dio podataka o zakladama prikupljen je poštanskim anketnim upitnikom. Temeljem analize dobivenih upitnika odabrane su četiri zaklade te su analizirane kao posebni slučajevi.

Ciljevi su istraživanja bili dati doprinos boljem razumijevanju socio-ekonomske okoline za razvoj zaklada u Hrvatskoj, zakonskog okvira osnivanja i djelovanja, razumjeti ulogu i viziju razvoja zaklada, procijeniti jakosti i slabosti zaklada te potaknuti raspravu o ulozi zaklada u razvoju Hrvatske.

Istraživanje je trebalo odgovoriti na pitanje - utiru li zaklade put izgradnji održive hrvatske filantropije?

Rezultati istraživanja mogu biti primjenjivi u izgradnji poticajnijeg okvira za razvoj zakladništva u Hrvatskoj. Isto tako, rezultati istraživanja bit će korisni kao novo znanje o području razvoja koje se može predstaviti kao modernizacija društva.

TEORIJSKO – ANALITIČKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Konceptualizacija i empirijska istraživanja razvoja zakladništva, kao važnog dijela civilnog društva, relativno su novijeg datuma (Salamon, Anheier, /ur./, 1997.; Anheier, 2001.; Anheier, Leart, 2006.; Anheier, Daly, /ur./, 2006.). Zakladu se u tom smislu analizira kao organizaciju kojoj je temeljna karakteristika imovina. Zaklada je privatna organizacija, koja sama sobom upravlja, ima status neprofitne organizacije te služi javnoj svrsi (Anheier, 2001.). Zaklade su plodovi kapitalističkih gospodarskih aktivnosti u kojima se obavlja međugeneracijski transfer bogatstva (Anheier, Leat, 2006.).

Uloga zaklade u nekom društvu zapravo su normativna očekivanja koja imaju različiti dionici. Vizija razvoja zaklada povezana je s ciljevima, svrhama i kontekstom u kojem zaklade djeluju. Zaklada može imati respektabilnu imovinu te davati donacije; može za svoje programe prikupljati sredstva te biti operativna zaklada, odnosno mješavina ovih dvaju koncepata.²

Tablica 1.
Tipologija uloge zaklada u suvremenim društvima

Komplementarnost	Zaklade služe skupinama ili pojedincima s posebnim potrebama kada one ne mogu biti podmirene od države ili lokalnih vlasti.
Supstitucija	Zaklade preuzimaju izvjesne funkcije države ili lokalnih vlasti o kojima se oni više na trebaju brinuti.
Redistribucija	Zaklade su način kako bogatiji ljudi mogu dati novac onima s manjim prihodima i u gospodarskim problemima.
Inovacija	Zaklade promiču inovacije na način kako ne mogu vlade ili tržište. One potiču nove socijalne perspektive, vrijednosti i načine rješavanja problema.
Socijalna i politička promjena	Zaklade promiču socijalnu promjenu usmjerenu prema pravednijem društvu. One su glas obespravljenih i socijalno isključenih.
Očuvanje tradicije i kulture	Zaklade pomažu u očuvanju i zaštiti baštine te tako doprinose stabilnosti društva.

² O tipologiji zaklada više vidjeti u Bežovan (2002.).

Uloge zaklada u suvremenom društvu definirane su u širokom rasponu (Prewitt, 1999.) i u njih se mogu smjestiti aktivnosti različitih zaklada (tablica 1.).

Razvoj je zaklada povezan s tradicijom i kulturom u pojedinom društvu, a isto tako može imati obilježja relevantna za pojedinu manju zajednicu u kojoj djeluju. Istraživanja su razlučila više socijalnih modela (tablica 2.) u kojima se razvijaju zaklade (Anheier, Daly, /ur./, 2006.). Tipologija socijalnih modela razvoja zakladništva uvelike podsjeća na Salamonovu i Anheierovu (1998.) teoriju socijalnog podrijetla kojom se objašnjavaju razlike u veličini i sastavu neprofitnog sektora u različitim društvima. Anheier i Leat (2006.) smatraju da kreativna filantropija osigurava prostor za drugačija mišljenja, glasove i praksu. Time zaklade povećavaju kapacitete za rješavanje problema; ponovno jačaju civilnu zauzetost i demokraciju.

tskih zaklada imajući u vidu ovaj konceptualni okvir.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Teorijsko-analički okvir akcijski orijentiranog istraživanja o razvoju zakladništva u Hrvatskoj prati rezultate novih istraživanja u kojima se zaklade prepoznaje kao nove čimbenike kojima se mobiliziraju dodatni resursi te koje postaju okvirom inovativnog djelovanja za postizanje pozitivne društvene promjene.³

Podatke prikupljene iz Zakladnog i Fundacijskog upisnika u Središnjem državnom uredu za upravu analiziramo kao tvrde varijable i temeljem toga obavljamo više tipologija zaklada.

Anketni poštanski upitnik poslan je na adresu svih registriranih zaklada i fundacija.

Tablica 2.
Socijalni modeli razvoja zakladništva

Socijaldemokratski model	Zaklade su dio sustava šire socijalne politike koju koordinira vlada.
Državno kontrolirani model	Zaklade trebaju biti više odgovorne (<i>accountable</i>) vladi.
Korporativistički model	Zaklade trebaju djelovati u propisanom području koji je primaran interes demokratski izabrane vlade, te gdje se može ostvariti uvid da one djeluju u javnom interesu.
	Zaklade trebaju djelovati neovisno, ali uglavnom u uskoj suradnji s državom i lokalnim vlastima, s naglaskom na pružanje socijalnih usluga.
Liberalni model	Zaklade su vidljiva i neovisna snaga od vlade i tržišta, one osiguravaju alternativu glavnim maticama događanja i sigurno mjesto manjinama.
	Zaklade promiču inovacije na način kako ne mogu vlade ili tržište. One potiču nove socijalne perspektive, vrijednosti i načine rješavanja problema.
Periferni model	Zaklade se ne bave izazovima promjene postojećeg stanja.
	Poslovni lideri i zaklade rade bliže jedni drugima.
Poslovni model	Zaklade nude mogućnost poduzećima da pokažu svoju društvenu odgovornost te da promiču istovremeno njihov javni imidž.

Prilikom analize rezultata našeg istraživanja odredit ćemo se prema razvoju hrva-

U izradi upitnika računalo se usporedbama podataka koji su dobiveni sličnim instru-

³ Većim dijelom je ovo istraživanje koristilo metodologiju istraživanja *Visions and Roles of Foundation in Europe* koje je proveo Centre for Civil Society, London School of Economics, uključujući i Češku, Poljsku, Mađarsku i Estoniju kao tranzicijske zemlje. www.lse.ac.uk/collections/CCS/.

Rezultati ovog istraživanja objavljeni su u Anheier, Daly /ur./ (2006.).

mentom u ranije spomenutom istraživanju iz 2001. godine. Širi krug stručnjaka dao je primjedbe i prijedloge na nacrt upitnika.

Uz velik trud ispunjene su upitnike vratile samo 48 zaklada i jedna fundacija.⁴ Dio aktivnih zaklada, od kojih su neke prepoznate i u široj javnosti, očito nije imao dovoljno povjerenja te nisu željeli ispuniti upitnike. Dio zaklada, koje su ranije nešto više bile aktivne i prepoznavane u javnosti, očito već nekoliko godina nisu aktivne pa njihovi voditelji nisu procijenili korisnim odgovoriti na upitnik.

Iz ovog istraživanja izdvojene su državne zaklade koje su registrirane posebnim zakonima. Državne zaklade imaju drugačiji ustroj, financiraju se uglavnom iz državnog proračuna i više funkcioniraju kao državni fondovi, a ne kao zaklade. To su bili razlozi njihovog izostavljanja iz istraživanja. U Hrvatskoj postoje četiri takve zaklade.⁵

K tome, dio relevantnih informacija ovom istraživanju prikupljen je i razgovorima s voditeljima većeg broja zaklada. Provođenjem četiri studije slučajeva htjelo se doći do izvjesnih kvalitativnih podataka koji bi nam pomogli u razumijevanju djelovanja zaklada u različitim stadijima razvoja.

REZULTATI RANIJIH ISTRAŽIVANJA

Sredinom 2001. godine u Hrvatskoj su bile registrirane 47 zaklada i tri fundacije. Čak 71% zaklada bile su mlade prav-

ne osobe, stare do četiri godine, i jasno, s ograničenim iskustvom. Zaklade su najviše djelovale kao stipendijske zaklade, zatim u području socijalne skrbi i razvoja općenito. Osnovna imovina zaklada bila je relativno mala i zbog toga je 58% zaklada prikupljalo sredstva za rad.

Zakladama su najveći problemi bili: zakonski okvir razvitka, vođenje i funkcioniranje zaklade kao pravne osobe, te nedovoljan interes medija za aktivnosti zaklada (Bežovan, 2002.).⁶

Ukupne prilike za razvoj zakladništva u Hrvatskoj predstavnici zaklada ocijenili su kao relativno nepovoljne. Predstavnici zaklada nisu imali potrebna znanja i vještine za vođenje zaklada.

Zbog nekoliko skandala u vezi djelovanja zaklada u dijelu javnosti razvio se dijelom i negativan stav prema zakladama.⁷

Istraživanje je prepoznalo početke procesa u kojima je mali broj društvenih dionika napravio iskorake s nakanom da zaklade budu katalizatorom društvenih promjena. Prepoznati su i respektabilni resursi koji su se mogli putem zaklada mobilizirati u općekorisne svrhe. Dominantni socio-kulturni okvir uvjetovan naslijeđenim nepovjerenjem u civilne inicijative te monopolski položaj države snažna su protuteža ukorjenjivanju kulture zakladništva u Hrvatskoj.

Istraživanja, pretežno deskriptivnog karaktera, glede praktičnih problema razvoja zaklada, financirali su i strani do-

⁴ Na sličan problem ukazano je i u empirijskom istraživanju koje je provedeno u Češkoj (Pospřšil, 2006.). Bi li veći uzorak zaklada dao drugačije rezultate? Vjerojatno bi uputio na neaktivnost većeg broja zaklada i time na zastoje u njihovom radu.

⁵ Radi se o Nacionalnoj zakladi za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj Republike Hrvatske; Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnoga društva; Zakladi policijske solidarnosti i Zakladi hrvatskih branitelja.

⁶ O razvoju zakladništva u razvijenim zemljama više se može naći u Bežovan (2004.:52-69).

⁷ Skandali u zakladama bili su povezani uz Zakladu hrvatskog državnog zavjeta te Zakladu spasimo djecu Hrvatske. Obje su zaklade imale visoka politička pokroviteljstva. U javnosti je i danas moguće sresti, prema iskustvu autora teksta s predavanja na različitim poslijediplomskim studijima, dobro obrazovane i utjecajne građane koji sumnjaju da su zaklade dobar okvir za pranje novca.

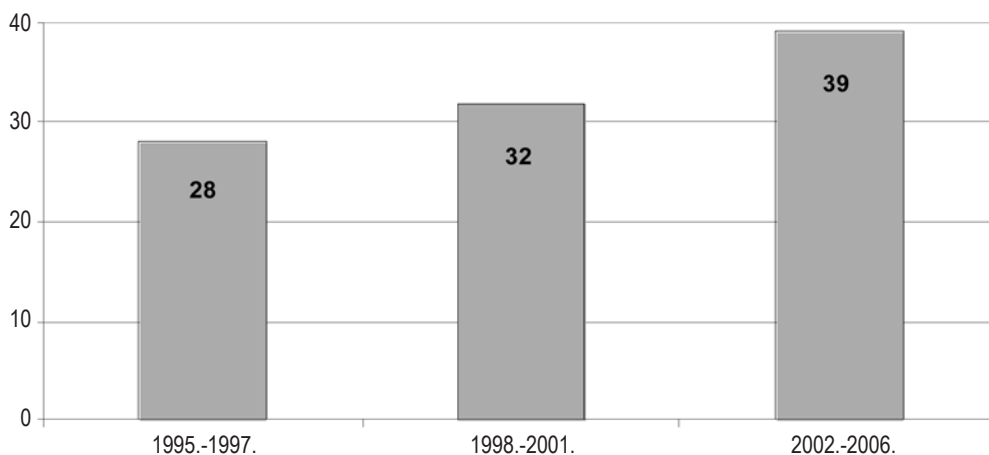
natori (AED, 2003.). Nedostatak i sporo širenje filantropske kulture navode se kao ograničavajući čimbenici razvoja zaklada. Dosta općenito upućuje se na probleme restriktivnog i krutog pravnog okvira.

Istraživane su i mogućnosti za razvoj filantropije na lokalnoj razini, kao financiranje aktivnosti civilnih inicijativa koje doprinose boljoj kvaliteti života u zajednici (Pavić-Rogošić, Kunović, 2004.).⁸ Procjenjivani su lokalni resursi i kapaciteti tamošnjih dionika za suradnju na projektu osnivanja zaklada lokalnih zajednica.

Rezultati istraživanja govore o prepoznavanju većeg broja prepreka nego prednosti za razvoj zaklada lokalnih zajednica u analiziranim mjestima. Ispitanici prihvaćaju koncept zaklade lokalne zajednice što doprinosi osjećaju zajedništva. Prepoznati su istaknuti građani koji bi mogli raditi na razvoju aktivnosti zaklada lokalnih zajednica. Različiti bi dionici u zajednicama mogli mobilizirati respektabilne resurse. Postoje i iskustva lokalnih udruga koje provode projekte korisne za zajednicu.

Slika 1.

Zaklade i fundacije u Hrvatskoj prema razdobljima osnivanja. Broj osnovanih zaklada i fundacija prema podacima Središnjeg državnog ureda za upravu – Zakladna knjiga i Fundacijska knjiga

⁸ Mjesta gdje su provođene procjene su: otok Hvar, Rijeka, Krapinsko-zagorska županija i Osijek. U studiji se navodi primjer Zaklade Runovići kao prve zaklade lokalne zajednice u Hrvatskoj.

Glede prepreka ističe se problem nezadovoljavajuće razine filantropije u lokalnim zajednicama, koncept i uloga zaklade nedovoljno su poznati, ne postoje pozitivni primjeri iz prakse, menadžerske sposobnosti onih koji bi se uključili u rad zaklade ograničene su. Gospodarski sektor ne prepoznaje važnost takvih akcija u zajednici; ne postoji povjerenje u institucije države; partnerski odnosi između različitih sektora teško se uspostavljaju.

Analizirani slučajevi upućuju u nedostatak socijalnog kapitala na razinama lokalnih zajednica. Pored lokalnih vlasti drugi dionici nedovoljno sudjeluju u lokalnim aktivnostima. Smisao za opće dobro na razinama lokalnih zajednica koje su bile obuhvaćane procjenom teško je prepoznatljiv.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Broj zaklada u Hrvatskoj

Prema podacima iz Zakladnog upisnika, početkom listopada 2006. u Hrvatskoj su djelovale 94 zaklade i šest fundacija prema

podacima iz Fundacijskog upisnika.⁹ Većina njih, 39,4%, osnovano je u proteklih pet godina. Dakle, zaklade su u Hrvatskoj mlade pravne osobe s relativno ograničenim iskustvom u radu. U novije vrijeme primjetan je trend osnivanja nešto većeg broja zaklada, tako da ih je početkom svibnja 2008. bilo 124 registriranih.¹⁰

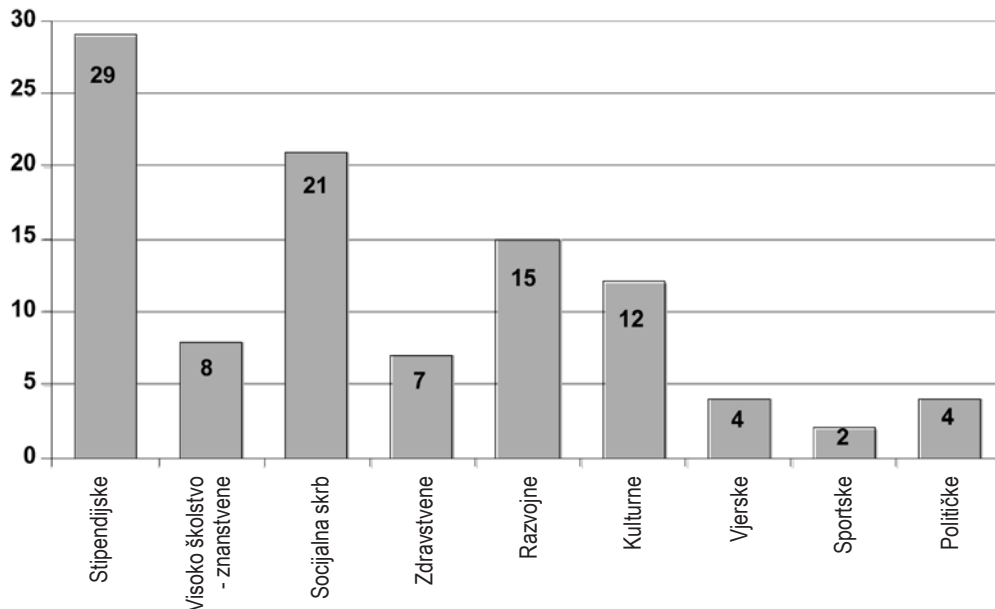
Većina zaklada prikuplja sredstva za svoj rad. Tek deset zaklada se mogu smatrati neovisnima, po načelu da im osnovna imovina jamči izvjesne prihode za ostvarivanje njihove djelatnosti. Pet zaklada su osnovali gospodarski subjekti.¹¹

Područja djelovanja zaklada

Jedan od najvažnijih načina razlikovanja zaklada su njihove aktivnosti, odnosno misija radi koje su osnovane. Istraživanje iz 2001. godine pokazalo je dominaciju stipendijskih, socijalnih i zaklada koje su imale određene razvojne ciljeve. Zaklade s ovim misijama ponovno su najbrojnije. S tim da je primjetan nešto veći broj zaklada koje djeluju u kulturi, a usporen je rast broja zaklada u visokom školstvu i znanosti. Četiri su zaklade osnovale političke stranke i one su klasificirane kao političke zaklade.

Slika 2.

Zaklade i fundacije u Hrvatskoj prema područjima djelovanja. Broj zaklada i fundacija

⁹ Uvidom u registar zaklada i fundacija te temeljem odgovora na ankete, zaključili smo da je pet fundacija starije od pet godina te da su prema zakonu trebale prestati djelovati. Isto tako, dobili smo odgovore o zakladama koje su prestale postojati. Nakon razgovora s odgovornima za vođenje ovih registara informacije na mrežnoj stranici www.uprava.hr dijelom su usklađene s našim nalazom.

¹⁰ www.uprava.hr/RegistarZaklada/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jsp.

¹¹ U Hrvatskoj je mali broj gospodarskih subjekata osnovao svoje zaklade, a s druge strane, rezultati istraživanja govore o rastućoj društvenoj odgovornosti gospodarstva (Bežovan, Zrinščak, 2007.). U novije vrijeme sve veći broj gospodarskih subjekata raspisuje natječaje za davanje stipendija.

Stipendijske zaklade, podupirući učenike i studente slabijeg imovnog stanja, ispunjavaju i socijalne ciljeve. Aktivnosti ovih zaklada često su zabilježene u medijima. Stipendijski programi za Hrvatsku imaju u novije vrijeme i međunarodnu dimenziju.¹² U ovim se slučajevima uloga zaklada prepoznaje kao komplementarna, odnosno supstitucijska. Ako netko dobije stipendiju iz programa zaklade, ne bi se očekivalo da istu dobije od države. U nekim slučajevima zaklada ima i redistribucijsku ulogu. Socijalna skrb je tradicionalno područje u kojem zaklade djeluju i studija slučaja¹³ pokazuje da uspješno organizirane akcije u suradnji s relevantnim dionicima mogu prikupiti značajna sredstva za ostvarivanje svojih ciljeva. U ovom slučaju zaklade preuzimaju ulogu promicatelja socijalnih i političkih promjena. Vrijedne pažnje su i zaklade s misijama poticanja razvoja u različitim područjima razvoja. Zaklade se ovdje javljaju kao inovatori koji osiguravaju potreban prostor za dijalog i društvenu akciju. Dio zaklada u području kulture ima opsežne programe te doprinose i očuvanju i zaštiti baštine. Zaklade u visokom školstvu i znanosti manje se osnivaju u novije vrijeme, kao i zaklade u području zdravstva. Ove zaklade uglavnom imaju komplementarnu ulogu.

Zaklade su u Hrvatskoj urbani fenomen i gotovo ih 60% ima sjedište u Zagrebu.

Među većim gradovima slijede Dubrovnik (5), Rijeka (4), Osijek (4), Split (3) i Varaždin (3). Čak u pet hrvatskih županija nema registriranih zaklada.

Zakladna imovina

Imovina kojom raspolažu zaklade i osnovna imovina potrebna za njihovo osnivanje čine zaklade drugačijim pravnim osobama u Hrvatskoj od drugih organizacija civilnog društva. Osnovna imovina (*endowment*) namijenjena u općekorisne i dobrotvorne svrhe jedno je od ključnih pitanja razvoja zakladništva. Prema važećem zakonu, temeljem procjene sudskog vještaka, osnovna imovina, odnosno, prihodi koje će ona ostvarivati, trebaju biti dostatni za trajno ispunjavanje svrhe zaklade. Osnovnu se imovinu ne smije umanjivati ili gubiti.¹⁴

Za razliku od udruge koju čine članovi, zaklada je imovina koja je dostatna za provođenje programa. Zakladu, za razliku od udruge, imovina čini aktivnom i održivom. Članovi udruge se razidu i udruga najčešće prestaje djelovati bez daljnjih radnji koje su inače predviđene zakonom. Imovina zaklade obvezuje na trajnu aktivnost zaklade. Što je imovina veća, tim je izglednije ostvarivanje svrhe zaklade i njezin dugoročan razvoj. Ranije je istraživanje pokazalo da je osnovna imovina temeljem koje se osniva zaklada jedan od važnijih problema održivog razvoja zaklade.¹⁵

¹² U našim se novinama svake godine objavljuje natječaj *Joyce and Zlatko Baloković Fund* za jednu stipendiju na poslijediplomskom studiju na Harvard Universityju. Hrvatska školska zaklada, kako prenosi Vjesnik, 21. 07. 2006. »Udruga iz Kalifornije dodijelila stipendije«, objavila je imena 17 bruceša iz Hrvatske i BiH, koji su dobili stipendije za cijeli studij. Stipendisti su odabrani iz kruga stotinjak na natječaj prijavljenih odličnih maturanata. Ova zaklada od 1994. stipendira darovite studente slabijeg imovnog stanja. Androniko Lukšić, čileanski poduzetnik hrvatskog podrijetla, oporukom je osnovao *Androniko Lukšić Abaroa Fellowships* 2006. godine radi stipendiranja hrvatskih građana na Harvard University's John F. Kennedy School of Government. U jesen 2006. godine raspisan je natječaj za stipendije u ovom programu www.ksg.harvard.edu/luksic/.

¹³ Studij slučajeva odnosi se na Zakladu biskup Josip Lang.

¹⁴ Prednacrtom zakona o zakladama odustaje se od koncepta zaklada koje bi trebale imati imovinu za trajno ostvarivanje svoje svrhe. Prednacrt zakona izradio je Europski centar za neprofitno pravo iz Budimpešte.

¹⁵ U romanu »Na Drini ćuprija« Ivo Andrić (2004.:68) opisuje zanimljiv primjer zakladivanja imovine, a kada imovina zaklade nestaje, lik u romanu zaključuje: »Na treba meni žaliti. Jer svi mi umiremo samo jednom, a veliki ljudi po dva puta: jednom kad ih nestane sa zemlje, a drugi put kada propadne njihova zadužbina.« Zaduzbina je srpski izraz za zakladu.

Prema uvidima u informacije o osnivanju, osnovna imovina zaklada i fundacija i dalje je ostala relativno mala (tablica 3.). Gotovo 40% zaklada ima osnovnu imovinu do 40 000 kuna. Tek 15 zaklada ima osnovnu imovinu iznad 400 000 kuna. U raspravama o rezultatima istraživanja iz 2001. godine osnovna imovina od 400 000 smatrala se poželjnom imovinom koja bi mogla ostvarivati određene prihode za aktivnosti zaklade. Iz dokumentacije o osnivanju zaklade vidi se da se najveći broj zaklada oslanja na prikupljanje sredstava. U spomenutim raspravama predlagalo se da bi zakonom trebalo propisati vrijednost najniže osnovne imovine potrebne za osnivanje zaklade.

Prema rezultatima istraživanja u Češkoj (Pospíšil, 2006.), 20 do 30 zaklada ima osnovnu imovinu između 1 i 3,3 milijuna, a desetak zaklada ima imovinu od 3,3 do 16 milijuna eura.

Tablica 3.
Vrijednost osnovne imovine zaklada u Hrvatskoj

Vrijednost osnovne imovine	Broj zaklada	%
do 10 000 kn	15	15,96
10 001 – 40 000 kn	22	23,40
40 001 – 100 000 kn	25	26,60
100 001 – 400 000 kn	11	11,70
400 001 – 1 000 000 kn	6	6,38
Više od 1 000 001 →	9	9,57
Nekretnine bez procjene vrijednosti	6	6,38
Ukupno	94	100,00

Održivi razvoj zaklada uvelike je povezan s povećanjem osnovne imovine temeljem koje se ostvaruju prihodi. Ranije nas je istraživanje uputilo da to nije dio politike razvoja naših zaklada. Pitanjem o visini

osnovne imovine na kraju 2005. godine provjerili smo ovu činjenicu i dobili sljedeće podatke (tablica 4.). Dodatnim uvidom u poslovanje nekolicine razvijenijih zaklada zaključujemo da se ne vodi sustavna politika povećanja osnovne imovine.¹⁶

Tablica 4.
Vrijednost osnovne imovine zaklada na kraju 2005. godine prema rezultatima ankete

Vrijednost osnovne imovine	Broj zaklada	%
do 10 000 kn	7	14,29
10 001 – 40 000 kn	7	14,29
40 001 – 100 000 kn	13	26,53
100 001 – 400 000 kn	6	12,24
400 001 – 1 000 000 kn	2	4,08
Više od 1 000 001 →	5	10,20
Opisno	2	4,08
Nema odgovora	7	14,29
Ukupno	49	100,00

Uvidom u Zakladnu knjigu osnovna imovina temeljem koje su osnovane zaklade kreće se u rasponu od 3 500 kuna do 12,8 milijuna kuna. Ukupna osnovna imovina svih zaklada, bez šest zaklada koje za osnovnu imovinu imaju neprocijenjene nekretnine, iznosi 52 618 378 kuna.¹⁷ Vrijednost osnovne imovine zaklada prema istraživanju 2001. godine (47 zaklada i 3 fundacije) bila je 16 563 694 kuna. Uvidom u poslovanje nekih zaklada može se primijetiti kako je osnovna imovina često oročena u bankama. Nismo naišli na slučajeve poduzetnijeg raspolaganja osnovnom imovinom ulaganjem u investicijske fondove ili u dionice.

Radi usporedbe, u Češkoj djeluje 1 225 zaklada i fondova i ukupna im je osnovna imovina 2002. godine iznosila 266 milijuna eura (Pospíšil, 2006.).

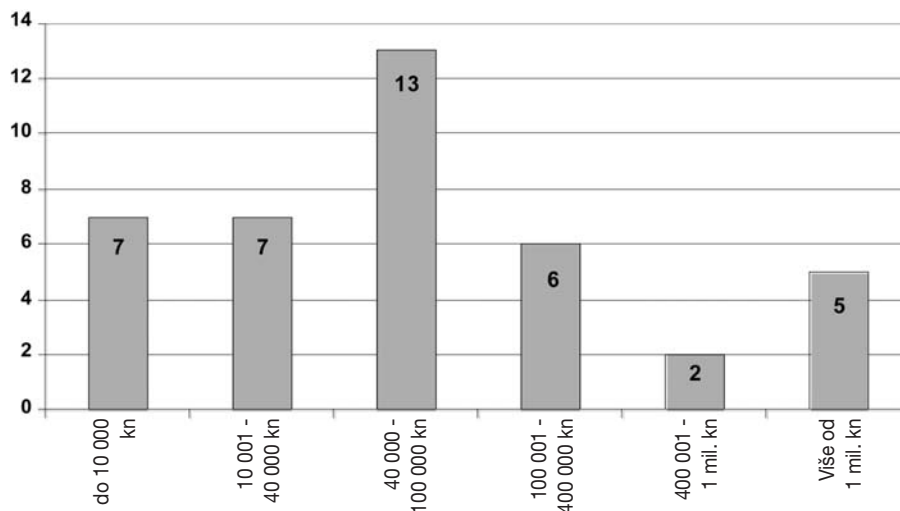
¹⁶ Prema odgovorima dijela zaklada osnovna se imovina smanjuje. Kontrolna i savjetodavna uloga države u ovom području čine se nedostatnima.

¹⁷ Pod pretpostavkom oročenosti u bankama ovih sredstava uz kamatnu stopu od 5% prinosa bi iznosio 2 630 918 kuna.

Slika 3.

Vrijednost osnovne imovine zaklada na kraju 2005. godine prema rezultatima ankete. Broj zaklada prema kategorijama vrijednosti osnovne imovine – podaci iz vraćenih upitnika

Donatori zakladama

Budući da većina zaklada u Hrvatskoj prikuplja sredstva za svoj rad, pitali smo ih

Tablica 5.
Donatori zakladama u 2005. godini

	Broj odgovora	Postotak
Domaće pravne osobe – poduzeća	21	27,6
Strane pravne osobe – poduzeća	5	6,6
Domaće fizičke osobe – građani	23	30,3
Strane fizičke osobe – građani	4	5,3
Jedinice lokalne i regionalne samouprave – općine, gradovi, županije	8	10,5
Državna tijela, ministarstva	3	3,9
Strane zaklade	2	2,6
Drugo	10	13,2
		100,0
Odgovorili	38	77,55
Nisu odgovorili	11	22,45
Ukupno	49	100,00

tko su im u 2005. godini bili donatori (tablica 5.). Domaće fizičke osobe – građani i domaće pravne osobe – poduzeća najzastupljeniji su kao donatori. Jedinice lokalne i regionalne samouprave rjeđe se javljaju kao donatori. Prema izvještajima podnesenim Državnom uredu za reviziju za 41 zakladu, prikupljena sredstva iz proračuna su nešto manja od 4 milijuna, a od toga oko 3 milijuna prikupila je Zaklada HAZU. Za razliku od drugih organizacija civilnog društva u Hrvatskoj rijetke zaklade primaju donacije iz inozemstva (Bežovan, Zrinščak, 2007.).

Prema izvještajima podnesenim Državnom uredu za reviziju, zaklade su ostvarile prihod od 20,4 milijuna kuna u 2005. godini. Od toga su dvije najveće zaklade zajedno ostvarile prihod od 9,4 milijuna kuna, a ako se tome pribroje i prihodi tri slijedeće zaklade, onda to iznosi 15,1 milijun kuna.

Zaklade smo pitali tko im je tijekom 2005. godine bio najveći pojedinačni donator. U najvećem broju navode se osnivači zaklade koji su dali najveće donacije. Zaklade imaju razvijen odnos s donatorima te im se »odužuju«, zahvaljuju na različite

načine (tablica 6.). No, u razgovorima s predstavnicima dijela zaklada čini se da se nedovoljno komunicira s donatorima te da bi se adekvatnim »oduživanjem« moglo prikupiti znatno više sredstava.

Tablica 6.
Načini na koje se zaklade »odužuju« donatorima

Načini	Broj odgovora	Postotak
Objava imena donatora u novinama	11	14,3
Davanje zahvalnica donatorima	18	23,4
Isticanje imena donatora na skupovima	19	24,7
Redovito slanje pisama zahvale	17	22,1
Drugi način	12	15,6
		100,0
Odgovorili	37	75,51
Nisu odgovorili	12	24,49
Ukupno	49	100,00

Donatori su ključni dionici u procesu razvoja zakladništva. Njima se često pristupa jednokratno i ne posvećuje se dovoljno pažnje njihovom sustavnom informiranju o radu i postignućima zaklade. Prema odgovorima predstavnika zaklada, 28,6% donatora vrlo je zainteresirano za rezultate programa zaklade koju podupiru, a u 38,8%

Tablica 7.
Procjena zainteresiranosti donatora za rezultate zaklada

Donatori su:	Broj odgovora	Postotak
Vrlo zainteresirani	14	28,6
Osrednje zainteresirani	19	38,8
Nisu zainteresirani	4	8,2
Nema odgovora	12	24,4
Ukupno	49	100,0

slučajeva osrednje su zainteresirani (tablica 7.). Uključivanje donatora u programe rada zaklada i njihovo sudjelovanje u aktivnostima koje provodi zaklada doprinijelo bi izgradnji dodatnog socijalnog kapitala za razvoj zakladništva.

Okvir za uspješno prikupljanje sredstava za zakladne svrhe nudi se u slučaju Zaklade za pomoć osobama oboljelima od cerebrovaskularne bolesti¹⁸ koja je prikupila pola milijuna kuna, a treba prikupiti još milijun i pol do kraja godine, za kupnju bolničke opreme. Premda zaklada ima visoko političko pokroviteljstvo, naglašava se orijentacija prikupljanja novaca od donatora, a ne iz proračuna.

Građani kao donatori

Predstavnike zaklada pitali smo koliko su, prema njihovom iskustvu, hrvatski građani spremni davati zakladama. Polovica ispitanika smatra da su građani spremni davati u skladu s mogućnostima (tablica 8.), pod uvjetom da se radi o transparentnom procesu u kojem se zna za koju svrhu se daje i tko što od toga dobiva. Nespremnost davanja ispitanici objašnjavaju nedostatkom povjerenja, nepoznavanjem rada zaklade, nepostojanjem tradicije. Dakle, povjerenje se čini ključnom činjenicom u ovom procesu.

Zahvaljujući novim tehnologijama davanja (telefonski pozivi i slično), u Hrvatskoj je znatno porastao broj građana koji daju u općekorisne svrhe, a među njima su i zaklade (Bežovan, Zrinščak, 2007.).

Predstavnike zaklada pitali smo što bi trebalo napraviti da se poveća broj građana koji daju zakladama. Obradom otvorenih odgovora najviše se očekuje od promocije zaklada u medijima, tiskanja promidžbenih materijala te izgradnje svijesti građana. Navodi se potreba isticanja pozitivnih po-

¹⁸ »Pola milijuna za bolnicu«, Večernji list, 27. rujna 2006.

stignuća zaklada u zemlji i u inozemstvu. Očekuje se da država ovakva davanja dodatno potiče poreznom politikom. Transparentan rad zaklada dodatno bi privukao donatore, kao i isticanje dobročinitelja u javnosti.

Tablica 8.
Spremnost građana na davanje zakladama

	Broj odgovora	Postotak
Građani su spremni davati zakladama	1	2,0
Građani su spremni davati u skladu s materijalnim mogućnostima	26	53,1
Građani nisu spremni davati zakladama	10	20,4
Nema odgovora	12	24,5
Ukupno	49	100,0

Izveštaji zaklada o radu

Transparentan rad zaklada podrazumijeva izradu godišnjeg izvještaja o radu i njegovo stavljanje na uvid zainteresiranim dionicima. Godišnjim se izvještajem dijelom vrednuju ostvareni rezultati, a raspravom u zakladnim tijelima dodatno se aktualiziraju postignuća zaklade. Transparentan rad zaklade podrazumijevao bi dostupnost izvještaja o radu svim donatorima, te zainteresiranoj javnosti, kao što su mediji i istraživači. Od anketiranih zaklada, 55% njih ima godišnje izvještaje o radu dostupne u tiskanom obliku, dok samo četiri zaklade godišnje izvještaje o radu stavlja na svoje mrežne stranice.

Temeljem zakona zaklade su dužne podnositi resornom uredu za registraciju, Ministarstvu financija i Državnom uredu za reviziju zaključni godišnji financijski račun koji treba sadržavati, između ostalog, pregled prihoda i rashoda te stanje imovine zaklade. Prema našim uvidima, 41 zaklada podnijela je ovakav izvještaj Državnom uredu za reviziju.

Prema rezultatima istraživanja u Češkoj, gdje zaklade imaju sličnu obvezu, 34,4% ovakvih izvještaja može poslužiti kao istraživački materijal (Pospíšil, 2006.).

Gospodarski subjekti kao donatori

Kao što smo ranije vidjeli, hrvatske su tvrtke važni donatori zakladama. Na pitanje o spremnosti hrvatskih tvrtki na davanje zakladama dominiraju srednje vrijednosti. Gotovo polovica, odnosno 44,9% hrvatskih tvrtki osrednje je spremno davati s tendencijom prema nespremnosti davanja 24,5%, a 10% tvrtki je spremno davati (tablica 9.). Procjena spremnosti tvrtki na davanje veoma je slična procjeni davanja građana. U oba slučaja ipak se više ističe veća nespremnost na davanje.

Tablica 9.
Spremnost hrvatskih tvrtki na davanje zakladama

	Broj odgovora	Postotak
Hrvatske tvrtke su spremne davati	5	10,2
Hrvatske tvrtke osrednje su spremne davati	22	44,9
Hrvatske tvrtke nisu spremne davati	12	24,5
Nema odgovora	10	20,4
Ukupno	49	100,0

Na otvoreno pitanje o tome što bi trebalo napraviti da se poveća broj tvrtki koje daju zakladama, najveći broj odgovora upozorava na potrebu uvođenja dodatnih poreznih povlastica. Zaklade bi trebale imati dodatna znanja i vještine kako bi mogle učinkovito i dovoljno profesionalno prikupljati donacije. Za promidžbu rada zaklada i njihovih postignuća te u tom smislu približavanje gospodarskim subjektima trebalo bi više koristiti medije. Aktivnosti zaklada trebale bi biti transparentne i okrenute izgradnji partnerskih odnosa s predstavnicima gospodarskog sektora. Trebalo bi stvarati i

poticajno okruženje za doniranje. Navodi se i potreba uvođenja državne nagrade za donatorstvo.

Potpore koje daju zaklade

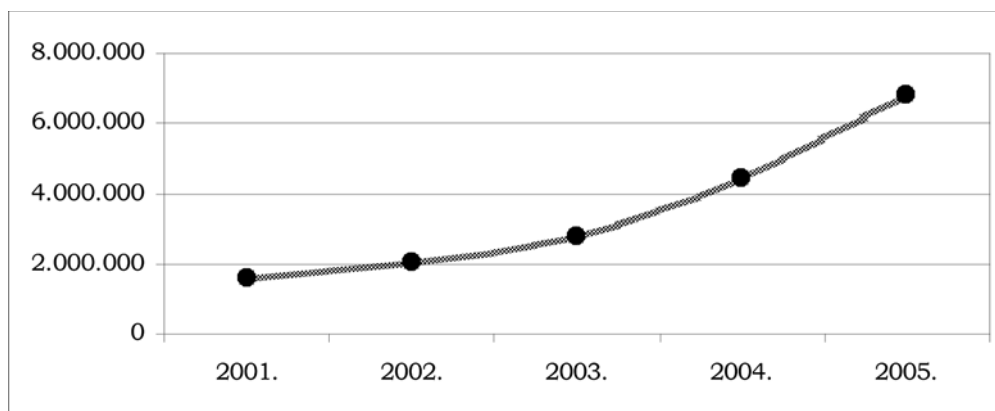
Zaklade potvrđuju svoje djelovanje davanjem potpora kojima se ostvaruju ciljevi zaklade. Na pitanje o donacijama koje su zaklade dale u razdoblju od 2001. do 2005. godine dobili smo ove podatke (tablica 10.). Iznosi postupno rastu, i u usporedbi s nekim državnim programima potpora programima razvoja civilnog društva, npr. Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva ili pak Zagrebačke banke, veoma su skromni.

Prema podacima Državnog ureda za reviziju ukupni rashodi zaklada, očekivano u najvećoj mjeri donacije koje daju, za 2005. godinu iznosili su 13,1 milijuna kuna. Od toga se pola ovog iznosa odnosi na dvije zaklade.

Radi usporedbe, češke su zaklade 2002. godine, njih 387, odnosno 32% ukupnog broja, dale 31 milijun eura.¹⁹

Slika 4.

Trend rasta novčanih sredstava koje su zaklade izdvojile radi ostvarenja svojih ciljeva u obliku donacija, nagrada i slično od 2001. do 2005. godine

Tablica 10.

Ukupno iznos novčanih sredstava koje su zaklade izdvojile radi ostvarenja svojih ciljeva u obliku donacija, nagrada i slično od 2001. do 2005. godine

Godina	Ukupno iznos novčanih sredstava
2001.	1 574 805,00
2002.	2 034 798,80
2003.	2 767 956,39
2004.	4 419 626,90
2005.	6 791 823,42
Ukupno	17 589 010,51

Zakladama se obraćaju građani i druge pravne osobe za davanje donacija. U 2005. godini ovaj se broj kretao najčešće oko stotinjak osoba, do navođenja konkretnih brojeva: četiri obitelji, osam građana i tri pravne osobe i slično. Dio zaklada je očito postao poznatom adresom koje za određene svrhe daje redovito godišnje određena sredstva. Neke zaklade same traže svoje korisnike i nude im sredstva.

Zaklade su postale vidljive putem raspisivanja javnih natječaja za stipendije u dnevnim novinama.

¹⁹ Informacija dobivena od kolege Miroslava Pospšila.

Zaklade smo pitali i o broju osoba ili organizacija kojima su dale donacije, nagrade i slično (tablica 11.). Razvijenije zaklade redovito daju godišnje potpore koje dobiva i po 500 korisnika. Dio zaklada ima već prosječan godišnji broj stipendista.

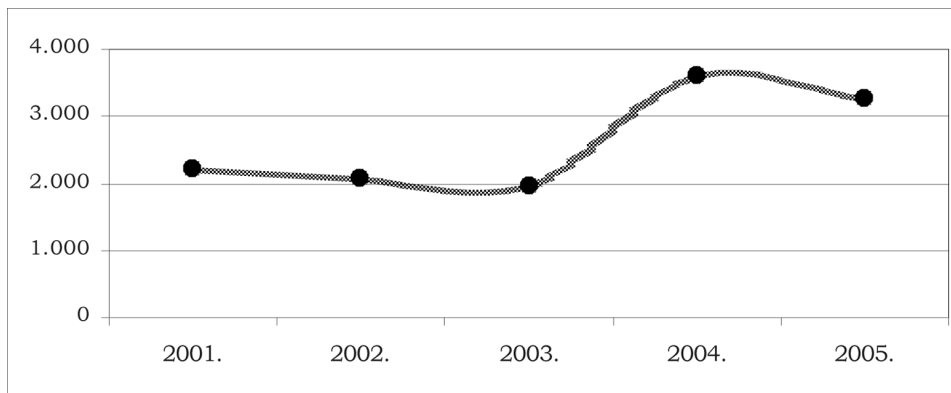
Tablica 11.

Ukupan broj osoba/organizacija kojem je zaklada dala donaciju, nagradu ili slično od 2001. do 2005. godine

Godina	Ukupan broj osoba/organizacija
2001.	2 211
2002.	2 081
2003.	1 952
2004.	3 607
2005.	3 263
Ukupno	13 114

Slika 5.

Trend rasta broja osoba/organizacija kojem je zaklada dala donaciju, nagradu ili slično od 2001. do 2005. godine

Informacije o radu zaklada u javnosti

Za razvoj zakladništva važan je i broj građana u zajednici (gradu, županiji ili cijeloj zemlji) koji su dobro informirani o aktivnostima i rezultatima rada zaklade. Kulturu zakladništva moguće je širiti kada je s radom zaklada upoznat veći broj građana. Prema procjenama predstavnika zaklada, s radom zaklada je upoznat relativno ograničen broj građana. Mediji su,

prema stavovima predstavnika zaklada, zainteresirani za skandale i nisu saveznici u širenju informacija o organizacijama koje se zauzimaju za opće dobro.

Tablica 12.

Informiranost građana o aktivnostima i rezultatima rada zaklade

	Broj odgovora	Postotak
Do 1 000	24	49,0
Od 1 001 – 3 000	5	10,2
Od 3 001 – 10 000	6	12,2
Od 10 001 – 50 000	1	2,0
Više od 50 001 građana	3	6,1
Nema odgovora	10	20,4
Ukupno	49	100,0

Vođenje zaklade

Zaklade u pravilu nemaju zaposlenih osoba koje za taj posao primaju plaću – naknadu. Poslovi vođenja zaklada obavljaju se na volonterskoj osnovi. U ranijem istraživanju s ovom su činjenicom povezivana i ograničenja u postignućima zaklada. Kvalitetu rada i zapaženija postignuća teško je ostvariti i angažiranjem znatnijeg broja volontera. Anketirane zaklade izjavljuju da u njihovom radu sudjeluje po desetak volontera, odnosno

po potrebi i više. Prema procjenama predstavnika zaklada, u prosjeku se u svakoj od njih volontira 65 sati mjesečno. Volontiranje u zakladama daleko premašuje nacionalni prosjek (Bežovan, Zrinščak, 2007.).

Volonterski rad obilježava krhku organizacijsku strukturu zaklada i u tom smislu organizacijska kultura zaklada postaje izazovom bez koje nema održivog razvoja zaklada.

Prema podacima Državnog ureda za reviziju, 2005. u 41 zakladi bilo je zaposleno 11 osoba, iskazani izdaci za njihov rad su 0,85 milijuna kuna.

Postignuća zaklada

Zaklade smo pitali o tri najvažnija uspjeha koja su ostvarili u svom radu. Zaklade najviše ističu socijalno-humanitarno djelovanje, pomoć siromašnim obiteljima, pomoć djeci i organizaciju humanitarnih akcija. Primjerice, jedna zaklada ističe da daje pomoć za 1 498 djece. Nadalje, navode se stipendije koje se daju učenicima i studentima. Važan dio uspjeha su i pomoć bolesnima i nemoćnima. Razvojne zaklade navode primjere poticanja inovacija, a znanstvene zaklade istraživanja koja podupiru.

Tablica 13.
Ostvarenje postavljenih ciljeva zaklade

	Broj odgovora	Postotak
Premašeni postavljeni ciljevi	3	6,1
Postignuti svi postavljeni ciljevi	11	22,4
Postignuto pola ili više od postavljenih ciljeva	11	22,4
Postignut manji dio postavljenih ciljeva	11	22,4
Nije postignut ni manji dio postavljenih ciljeva	7	14,3
Nema odgovora	6	12,2
Ukupno	49	100,0

²⁰ Problem nepovjerenja u zaklade kao civilne inicijative navelo je i ranije spomenuto istraživanje kojim su procjenjivane mogućnosti razvoja zaklada lokalnih zajednica.

Navedeni su uspjesi vrijedni pažnje i o njima se malo zna u našoj javnosti. Tu i tamo se u novinama pojavi koja crtica kojom se informira o akcijama zaklada.

Međutim, osnovane su i neke zaklade s veoma visokim ciljevima i okupile su pripadnike utjecajnih društvenih elita, ali poslije osnivanja nisu napravili ništa na ostvarivanju ciljeva zbog kojih je zaklada osnovana. Ovo bi mogla biti zanimljiva tema javnih rasprava čiji bi odjeci zasigurno doprinijeli povećanju odgovornosti osnivača zaklada za njihovu sudbinu.

Problemi s kojima su suočene zaklade

Predstavnika zaklada pitali smo o tri glavna problema s kojima su suočene zaklade u svom radu. Dominantan problem za zaklade su nedostatna financijska sredstva i njihovo prikupljanje. Navode se problemi zamora donatora koji nisu pripravi donacije davati na trajnijoj osnovi. Drugi važan problem je nepovjerenje lokalnih vlasti, odnosno nepostojanje političke podrške općenito.²⁰ Problem je i vođenje zaklada na volonterskoj osnovi.

Ostvarivanje ciljeva

Zaklade smo pitali o ostvarivanju ciljeva za koje su osnovane. Dobiveni odgovori upućuju na uravnoteženost ostvarenih, odnosno neostvarenih ciljeva (tablica 14.). Razvijanje zaklada u našem društvu očito je mukotrpan posao i u nepoticaenom okruženju za razvoj zakladništva teško je postizati ciljeve kojima se unapređuje opće dobro.

Zaklade, ipak, optimistično gledaju na svoju budućnost i u njima je koncentrirana socijalna energija koja je u stanju mobilizirati dodatne resurse (tablica 15.). Imajući

u vidu iznesene probleme, moglo bi se reći da je pogled u budućnost više vrijednosni naboj i opredjeljenje nego dio realnih izgleda za boljim radom zaklada.

Tablica 14.
Ostvarenje postavljenih ciljeva zaklade

	Broj odgovora	Postotak
Premašeni postavljeni ciljevi	3	6,1
Postignuti svi postavljeni ciljevi	11	22,4
Postignuto pola ili više od postavljenih ciljeva	11	22,4
Postignut manji dio postavljenih ciljeva	11	22,4
Nije postignut ni manji dio postavljenih ciljeva	7	14,3
Nema odgovora	6	12,2
Ukupno	49	100,0

Tablica 15.
Procjena budućeg razvoja zaklada

Zaklada će se u budućnosti razvijati:	Broj	Postotak
Bolje nego do sad	22	44,9
Kao do sad	19	38,8
Lošije nego do sad	3	6,1
Nema odgovora	5	10,2
Ukupno	49	100,0

Kroz zaklade kao organizacije civilnog društva mnogo se puta iskazuje pluralizam aktivnosti i različitih inovacija koje nije moguće ostvariti kroz drugačije organizacije. Polovina zaklada koje su odgovorile na anketu smatra da se njihova zaklada po nečemu ističe i da bi o tome

trebalo informirati hrvatsku javnost. Prema odgovorima predstavnika zaklada, hrvatsku bi javnost trebalo informirati o uspješnim socijalnim programima, stipendijama i potporama mladih iz obitelji slabijeg imovnog stanja. Zaklade ističu i kontinuiranost u radu te donatore koji podupiru njihov rad.

Važna činjenica za razvoj zakladništva su i postojanje dugoročnih planova razvoja (od tri do pet godina) pojedinih zaklada. Najveći dio zaklada, 63% njih, nema planove razvoja i one očito djeluju ovisno o motivaciji uključenih u rad zaklade i trenutnim okolnostima. Četvrtina zaklada koje su odgovorile na anketu ima dugoročnije planove razvoja.

Potrebe za novim znanjima

Zaklade su novost u hrvatskom društvu i polazimo od pretpostavke da je mali broj voditelja zaklada dovoljno osposobljen za ovaj rad. Potrebu za novim znanjima i vještinama kako bi se što uspješnije vodila zaklada iskazuje 73,5% ispitanika. Nisu nam poznati programi razvoja koji su organizirali programe osposobljavanja za rad u zakladama u Hrvatskoj.²¹

Predstavnicima zaklada ponudili smo neka od područja za osposobljavanje te odredili da mogu odabrati do tri područja (tablica 16.). Najveći broj anketiranih zainteresiran je za osposobljavanje u području prikupljanja sredstva. Na drugom je mjestu interes za odnose s javnošću i medijima, a na trećem upravljanje organizacijom – menadžment. Iskazana potražnja za osposobljavanjem povezana je s problemima s kojima su suočene pojedine zaklade.

²¹ *Europen Foundation Centre* redovito organizira programe za osposobljavanje predstavnika zaklada www.efc.be. Zanimljivo je da su strani donatori u Hrvatskoj, pružajući tehničku pomoć organizacijama civilnog društva, redovito zaobilazili zaklade kao moguće partnere.

Tablica 16.

Interes za pohađanje seminara iz navedenih područja znanja i vještina

	Broj odgovora	Postotak
Upravljanje organizacijom – menadžment	15	16,0
Odnosi s javnošću i medijima	17	18,1
Planiranje (pisanje) projekata	15	16,0
Prikupljanje sredstava	24	25,5
Zagovaranje/utjecanje na zakone	9	9,6
Računovodstvo	2	2,1
Organiziranje javnih događaja	12	12,8
		100,0
Odgovorili	32	65,31
Nisu odgovorili	17	34,69
Ukupno	49	100,00

S druge strane, tek 56% anketiranih bi pohađalo seminare koji bi se organizirali iz spomenutih područja. Očito da dobna struktura i neiskustvo s neformalnim učenjem potiču ovako nisku opredijeljenost za pohađanjem seminara.

Rezultati istraživanja govore o nedovoljnoj osposobljenosti predstavnika zaklada za poslove vođenja zaklada. Ovo je razvojni problem i u drugim tranzicijskim zemljama (Lagerspetz, Rikmann, 2007.; Langerspetz, Skovajas, 2006.; Alszalos, Wizner, 2007.).

Prilike za razvoj zakladništva u Hrvatskoj

Predstavnike zaklada pitali smo da na ponuđenoj skali ocjene ukupne prilike za razvoj zakladništva u Hrvatskoj (tablica 17.). U ocjeni ukupnih prilika, ipak, pretežu povoljniji aspekti što se, naspram iskazanih problema u radu zaklada, ponovno može povezati s pozitivnim pristupom predstavnika zaklada.

Tablica 17.

Procjena ukupnih prilika za razvoj zakladništva u Hrvatskoj

	Broj odgovora	Postotak
Vrlo su povoljne	0	0
Povoljne su	7	14,3
Srednje su povoljne	18	36,7
Nepovoljne su	14	28,6
Vrlo su nepovoljne	3	6,1
Nema odgovora	7	14,3
Ukupno	49	100,0

O zakladama se u našoj javnosti veoma rijetko govori, a rijetke su i rasprave u kojima se analiziraju problemi razvoja zaklada i kojima se nastoji postići njihov rad. Vidjeli smo da zaklade rade vrijedan i važan posao koji je mnogo puta u javnosti nepriznat, a ponekad i marginaliziran. Iznenaduje podatak da samo 53% anketiranih zaklada izjavljuje da bi udruženi s drugim zakladama mogli više napraviti za razvoj zakladništva u Hrvatskoj. Članstvo u takvoj udruzi prihvatilo bi 41% zaklada, a narednih 22% bi to prihvatilo uz uvjete očuvanja neovisnosti, ne pretjerane institucionalizacije i prepoznatljive koristi za zaklade. Samo 6% zaklada ne bi se htjelo učlaniti u ovakav savez.

Općenitim se pokazuje problem slabe umreženosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj (Bežovan, Zrinščak, 2007.).

Procedura osnivanja i registracije zaklada

U raspravama o zakladništvu kod nas se često kritiziralo kompliciranu proceduru osnivanja i registracije zaklade. Prema ponuđenim odgovorima, zaklade su ovu proceduru dominantno ocijenile kao srednje složenu (45%) uz blagu prevagu onih koji govore o vrlo složenoj proceduri. Među predstavnicima anketiranih zaklada, 39% smatra da bi ovu proceduru trebalo pojednostaviti. U dodatnim odgovorima ukazuje se na problem dugog vremenskog razdoblja

potrebnog za registraciju zaklade. Ističe se nepotrebnost procjene sudskog vještaka i troškova za tu svrhu. Govori se o nepotrebnom broju rješenja koja se izdaju te dvostrukih ovjera kod javnog bilježnika.²²

Tablica 18.
Ocjena procedure osnivanja i registracije zaklada

	Broj odgovora	Postotak
Procedura je jednostavna	6	12,2
Procedura je srednje složena	22	44,9
Procedura je vrlo složena	10	20,4
Nisam dovoljno upućena/upućen	5	10,2
Nema odgovora	6	12,2
Ukupno	49	100,0

Na pitanje o izmjeni i dopuni drugih odredbi Zakona o zakladama i fondacijama navodi se potreba da se u tom zakonu razrade mjere kojima bi država poticala razvoj zakladništva na dugoročnoj osnovi.

Porezna politika

Za rad i razvoj zaklada važna je porezna politika. Hrvatska je općenito imala problema s poreznim propisima kojima se uređivao rad organizacija civilnog društva (Bežovan, 2004.). Dugo vremena Hrvatska je bila jedna od rijetkih zemalja u regiji koja nije imala poticajnu poreznu politiku za davanje u općekorisne svrhe, kao ni povoljan status neprofitnih organizacija.

Predstavnike zaklada pitali smo da ocjene porezne propise koji uređuju djelovanje zaklada u Hrvatskoj. Na ponuđene odgovore dobili smo ove rezultate (tablica 19.). Kod ocjene dominiraju srednje vrije-

dnosti s primjetnim brojem odgovora o neupućenosti (20%) u ovaj problem.

Tablica 19.
Ocjena poreznih propisa kojima se uređuje djelovanje zaklada u Hrvatskoj

	Broj odgovora	Postotak
Vrlo su povoljni	0	0
Povoljni su	6	12,2
Srednje su povoljni	13	26,5
Nepovoljni su	11	22,4
Vrlo su nepovoljni	4	8,2
Nisam dovoljno upućena/upućen	10	20,4
Nema odgovora	5	10,2
Ukupno	49	100,0

Porezni propisi za rad zaklada u Hrvatskoj su moderni i oni se mogu koristiti kao poticaj za razvoj zakladništva (Bežovan, Zrinščak, 2007.:99-101). Međutim, država nije stavila zaklade u povoljniji položaj od drugih neprofitnih organizacija. Mnogo se puta nepostojanje tradicije doniranja, odnosno skromni potencijali u društvu za doniranje iskazuju kao problemi s poreznom politikom. Temeljem razgovora s predstavnicima zaklada u procesu prikupljanja podataka zaključili smo da mali broj njih razumije porezni status zaklada kao neprofitnih organizacija.

Potrebu uvođenja dodatnih poreznih poticaja kojim bi se doprinijelo razvoju zakladništva vidi 47% ispitanika, dok se 33% o tome smatra neupućenima. Prijedlozi za promjene odnose se na maksimalne porezne olakšice za dobročinitelje, oslobođenje zaklade plaćanja različitih upravnih pristojbi te oslobođenje robe i usluga PDV-a ako se one financiraju iz donacije²³.

²² Prednacrtom zakona o zakladama iz predloženih odredbi može se vidjeti učinkovito rješenje ovog problema.

²³ Valja upozoriti da, primjerice zaklade, koje daju stipendije poslijediplomantima i doktorandima na iste plaćaju poreze, prireze i doprinose. Država očito još uvijek nema dovoljno povjerenja u privatne civilne inicijative.

Poticaji Vlade razvoju zakladništva

Pitali smo što bi Vlada u Hrvatskoj trebala napraviti kako bi se potaknuo razvoj zakladništva. Prema dobivenim odgovorima, ističe se potreba vladinih programa koji bi na državnoj i regionalnim razinama poticali osnivanje i razvoj zaklada. Predlaže se osnivanje fonda iz kojeg bi se podupirali osnivanje i razvoj zaklada. Od Vlade se traži da prihvati zaklade kao partnere u svojim projektima. Očekuje se da bi Vlada trebala osnovati godišnju nagradu najuspješnijim zakladama²⁴.

Već ranije smo upozoravali da Vlada nije imenovala članove Zakladnog vijeća (čl. 34. i 35. ZZF) kao stručnog i savjetodavnog tijela za razvoj zakladništva.

Češka je vlada osnovala Zakladni investicijski fond u kojeg su sredstva dolazila iz privatizacije društvenih poduzeća. Sredstva iz ovog fonda dijeljena su zakladama putem javnog natječaja, prije svega kako bi one povećale svoju osnovnu imovinu.

Dodatni komentari zaklada

Na kaju upitnika predstavnike zaklada molili smo za dodatni komentar i sve ono što je relevantno o ovoj temi, a o tome nisu bili pitani. Istaknut je problem povezan uz potrebnu visinu osnovne imovine koja bi trebala jamčiti da zaklada može postizati postavljene ciljeve. Upozoreno je na probleme gospodarenja ovom imovinom.

Neke zaklade ističu i problem denacionalizacije imovine, nekretnina, koje su ranije bile ili bi trebale biti efektivni dio zakladne imovine.

U doba osnivanja zaklada vlada neobičan polet i svi su pripravnici dali svoje

vrijeme za rad zaklade. Međutim, već početkom rada nastaju problemi i zaklada se ne može učinkovito voditi na dragovoljnoj osnovi. Sve je manje onih koji su »...pripravni da dio svog slobodnog vremena stave na raspolaganje visokim ciljevima javnog dobra.« zaključuje se u komentaru predstavnika jedne zaklade. Ako se zaklada vodi na takav način, onda su njezini potencijali veoma ograničeni i ne uspijevaju se mobilizirati drugi raspoloživi resursi.

Indikativan je stav predstavnika jedne zaklade: »Imamo vizije i želje. Međutim, nismo do sada našli dovoljno vremena da se ozbiljno posvetimo tom projektu«. Jedna zaklada ističe problem blokiranosti dijela osnovne imovine u jednoj banci koja je u stečaju. Zaklada koja temeljem javnog natječaja dodjeljuje nagrade žali se da građani nemaju povjerenja u nepristranost dodjele nagrada.

Voditelji zaklada koji su osnovali zaklade koje bi trebale pripadati mrežama takvih zaklada u razvijenom svijetu žale se na nemogućnost suradnje s državom i drugim relevantnim dionicima. Zbog problema nepovjerenja u osobe koje ne pripadaju političkim skupinama ili interesnim lobijima, teško je pokrenuti rad zaklada s tako ambicioznim ciljevima.

STUDIJE SLUČAJEVA

Studiji slučajeva četiri zaklade koje imaju različite misije provedeni su analizom građe kojom raspolažu ove zaklade te dubinskim intervjuima s voditeljima zaklada. Ovdje se iznosi samo manji dio prikupljene građe.

²⁴ Umjесnim, za hrvatske prilike, čine se dobra praksa partnerstva vlade s različitim dionicima u Velikoj Britaniji i Irskoj gdje je vidljiv značajan doprinos razvoju zakladništva i filantropije općenito (Wright, 2008), www.philanthropy.ie.

Zaklada Zlatko Crnić

Zaklada Zlatko Crnić²⁵ osnovana je 1993. godine radi promicanja pravničke struke i poticanja težnji za vladavinom prava u Republici Hrvatskoj, a osobito radi stipendiranja studenata, kao i polaznika poslijediplomskih studija prava. Zaklada godišnje stipendira dvadesetak studenata te nekoliko polaznika poslijediplomskog studija prava. Zaklada ima širok krug suzakladnika, podupiratelja i darovatelja koji se redovito okupljaju na godišnjim skupovima.

Za hrvatske prilike zaklada ima pristojnu osnovnu imovinu u iznosu od oko 1,5 milijuna kuna. Osnovna je imovina postupno rasla. Tako je zaklada 2005. gospodarskim iskorištavanjem svoje imovine ostvarila prihod od oko 28 tisuća kuna. U razdoblju od 2001. do 2005. zaklada je, za hrvatske prilike, prikupljala pristojna sredstva za ostvarivanje svojih ciljeva (tablica 20.).

Tablica 20.

Iznosi prikupljenih sredstava Zaklade Zlatko Crnić u razdoblju od 2001. do 2005. godine

Godina	Prikupljena sredstva u kunama
2001.	318 000
2002.	324 000
2003.	451 000
2004.	463 000
2005.	416 000

Zaklada Zlatko Crnić može se uzeti kao dobar primjer razvoja zakladništva u Hrvatskoj. Ona je okupila društvenu elitu u pravničkom pozivu, razvila široku mrežu te izgradila solidan socijalni kapital koji je jamstvo kontinuiranog rada. Ograničenja razvoja ove zaklade povezana

su uz činjenicu da se njeno vođenje zasniva na volonterskoj osnovi.

Zaklada Zlata Bartl

Zakladu profesorica Zlata Bartl osnovala je Podravka d.d. 2001. godine. Svrha Zaklade je promicanje i poticanje stvaralačkog i inovativnog znanstveno-istraživačkog rada među visokoobrazovanim mladim ljudima, osobito u tehničko-tehnološkoj oblasti kojom se bavila prof. Zlata Bartl.

Zaklada polazi od činjenice da je ključni faktor dugoročnog uspjeha svake zemlje ili zajednice mogućnost pronalaženja talentiranih mladih ljudi i kontinuiranog ulaganja u njih, njihovo znanje i vještine. Zaklada je u tom smislu utemeljena radi poticanja mladih ljudi, studenata diplomskih i poslijediplomskih studija na inovativan i istraživački rad. Vjeruje se da će najtalentiraniji studenti svojim radom i predanošću višestruko vratiti uložena sredstva, ne samo donatorima Zaklade, nego i društvu u cjelini.

Zaklada je već na početku djelovanja stekla širok krug donatora, uglednih pravnih osoba i građana. Povodom svečane promocije Zaklade organizirana je aukcija slika koje su darovali slikari. Gospođa Zlata Bartl darovala je Zakladi svoje dionice Podravke. Prihodi jednog festivala koji se organizira u Koprivnici idu kao donacija Zakladi. Osnovna imovina Zaklade je 400 000 kuna i oročena je u banci.

Do sada je temeljem javnog natječaja i visokih kriterija, prosjek ocjena u studiranju 4,5 i više, Zaklada dodijelila 40 stipendija i potpora.

Na ostvarivanju programa rada Zaklade radi jedna osoba koju plaća Podravka,

²⁵ Zaklada je osnovana pod imenom tragično preminulog predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Zaklada je pomagala djeci pokojnog Zlatka Crnića, kao i djeci tragično stradale sutkinje Hvalec, Zaklada Zlatko Crnić. (2004.).

a desetak osoba, prema potrebi, volontira u Zakladi. Zaklada se ističe po promicanju stvaralačkog i inovativnog, znanstveno-istraživačkog rada. Zaklada njeguje izvrsnost u radu i potiče izvrsnost u studiju i znanstveno-istraživačkom radu. Pored toga, ostaje još dosta posla kako bi se uvjerilo donatore u koristi koje oni imaju podupirući rad ove Zaklade. Radom ove Zaklade promovira se i društvena odgovornost Podravke kao tvrtke.

Zaklada temeljem natječaja okuplja krug mladih i kreativnih ljudi po načelu izvrsnosti. Kako stipendisti dolaze iz cijele zemlje, Zaklada obavlja i proces socijalne integracije hrvatskog društva te profilira nove elite.

Zaklada »Biskup Josip Lang«

Zaklada »Biskup Josip Lang« osnovana je Odlukom Rezidencije Družbe Isusove u Zagrebu, 2002. godine. Sluga Božji, pomoćni zagrebački biskup, **Josip Lang** bio je veliki prijatelj i dobročinitelj siromaha i nevoljnika pa je stoga veoma prikladno da Zaklada nosi ime po tom čovjeku Božjem i velikom prijatelju siromaha.

Svrha Zaklade jest trajno pružanje novčane i drugih oblika potpore starim, nemoćnim i bolesnim osobama kao i promicanje povlaštene ljubavi za siromašne. Svrha je Zaklade promicanje pravde u prijateljstvu i suživotu sa siromašnima. Svrha Zaklade je i davanje inicijative, kao i samo osnivanje te organiziranje staračkih domova, te prihvatilišta za najnemoćnije. Zaklada ima u planu osnivanje mini staračkih domova obiteljskog tipa, tj. do 20 osoba.

Zaklada »Biskup Josip Lang«, imajući u vidu probleme starih, bolesnih i nemoćnih ljudi organizirala je humanitarnu kampanju »Ne zaboravi me«. Cilj je kampanje bio senzibilizirati javnost za probleme starih, bolesnih i nemoćnih te prikupiti 2,1 milijun kuna za gradnju jednog mini doma obiteljskog tipa za smještaj dvadesetak ko-

risnika. Kampanja je organizirana krajem 2004. i početkom 2005. godine. Prikupljena su sredstva u iznosu oko 4,7 milijuna kuna.

Ovaj slučaj predstavlja akciju koja je ostvarila izniman uspjeh u prikupljanju sredstava, znatno više od planiranog. Kampanjom su postignuti važni ciljevi: senzibilizirana je javnost za stare, bolesne i napuštene, utjecalo se na stavove ljudi. To je velik uspjeh i prepoznatljiv utjecaj. Primjerice, građani su zvali Zakladu i darovali zemljište za gradnju staračkog doma. To je rezultat dobrog glasa o ovoj kampanji. Ključna činjenica za uspjeh akcije je to što su ljudi prepoznali da se radi o plemenitoj ideji, koju transparentno provodi vjerodostojna organizacija i ljudi, te se uz transparentno djelovanje jasno zna kome su i u kojoj mjeri namijenjena sredstva. Uslijed toga, izgrađeno je povjerenje. U takvim su okolnostima građani i gospodarski subjekti spremni davati.

Zaklada »Kajo Dadić«

Zaklada »Kajo Dadić« osnovana je 2005. godine u Splitu u okolnostima koje su, koliko je nama poznato, jedinstvene u Hrvatskoj. Naime, prateći rad Udruge MI u Splitu gospodin Kajo Dadić im je odlučio poslije smrti ostaviti imovinu koja se sastojala od stana od 120 kvadrata u Splitu, te vikendice. Darovatelj nije imao bližih nasljednika i darovnicu je namijenio pomaганju siromašnijih učenika i studenata.

Udruga MI uredila je ovaj stan za svoj ured. Sredstva od prodaje vikendice, 200 000 kuna, uložila je u investicijski fond.

Udruga MI, kao osnivač, dala je 20 000 kuna kao osnovnu imovinu prilikom registracije Zaklade. Za ostvarivanje ciljeva Zaklada je u 2005. godini prikupila dio sredstava od zaposlenih u Udruzi MI te je dobila donaciju jedne tvrtke. Prinosi od sredstava uloženi u investicijski fond, preneseni na račun Zaklade, iznosili su 80 000 kuna.

Zaklada stipendira učenike i studente slabijeg imovnog stanja te podupire projekte razvoja civilnog društva. Predstavnici Zaklada smatraju da bi se zakladništvo moglo u Hrvatskoj uspješnije razvijati ako bi Vlada osnovala fond iz kojeg bi se podupirao njegov razvoj.

Ova Zaklada je svijetli primjer i govori o mogućnosti razvoja zakladništva izjavom posljednje volje kojom je imovina fizičke osobe dana u općekorisne svrhe, a u zahvalnost tom činu osnovana je zaklada koja nosi ime darovatelja. Darivanje imovine u cijelosti, ili pak dijela imovine, u općekorisne svrhe značajan je izvor sredstava zakladama u razvijenim zemljama. Ovaj se primjer u javnosti može koristiti kao dobar poticaj razvoja takve kulture u Hrvatskoj.

Analizirani slučajevi zaklada govore da u Hrvatskoj postoje materijalni potencijali za razvoj zakladništva. Zaklade osiguravaju prostor za dijalog, okvir za nove inicijative i kreativno djelovanje. Ponovno se ističe ograničenje volonterski vođenih zaklada, što naročito nepovoljno utječe na izgradnju mreže zakladnika i korisnika, a time i na proizvodnju socijalnog kapitala. Mediji su važni za izgradnju pozitivne klime razvoja zakladništva (Anheier, Leart, 2006.). Hrvatski deficit u ovom području bit će teško prevladati, kao i manjkavo partnerstvo države u razvoju zakladništva.

ZAKLJUČCI

U analiziranom razdoblju u Hrvatskoj se znatno povećao broj zaklada. Zaklade imaju sjedište u velikim i većim gradovima. Zaklade u Hrvatskoj uglavnom imaju komplementarnu ulogu te podmiruju potrebe koje ne mogu podmiriti država i lokalne vlasti. Redistributivna uloga zaklada tek je u začetima. Zaklade se stidljivo javljaju kao inovatori, a ograničene su njihove aktivnosti u promicanju društvenih promjena.

Korporativistički bi društveni model ponajviše opisao ulogu zaklada u Hrvatskoj

koje djeluju u javnom interesu. Imajući u vidu njihov mali broj, ograničene resurse s kojima raspolažu i slabu podršku drugih dionika, kao i njihovu neprisutnost u javnosti, moglo bi se govoriti i o perifernom socijalnom modelu razvoja zakladništva.

Stipendijske zaklade se pokazuju kao prioritetno područje razvoja zakladništva. Društvene skupine i pojedinci koji daju potporu osnivanju zaklada brzo se povlače pa zaklade nemaju adekvatnu podršku u socijalnom kapitalu koji bi trebao biti jamstvom održivog razvoja zaklada. Ovakav stil ponašanja ima i dio društvenih elita koje očito ne obvezuje činjenica članstva u tijelima zaklade koja je imala ambiciozne misije.

Zaklade imaju ozbiljnih problema s namicanjem donacija kojima bi povećale osnovnu imovinu, a koja bi poslije davala prihode za ostvarivanje svrhe zaklade. Zaklade uglavnom ne vode politiku uvećavanju osnovne imovine, što predstavlja problem njihovog održivog razvoja. Većina zaklada nema respektabilnu osnovnu imovinu pa prikuplja sredstva za ostvarivanje svrhe, uglavnom od građana i gospodarskih subjekata.

Potpore koje zaklade daju relativno su skromne, a u analiziranom razdoblju postupno se povećava njihov iznos.

Zaklade se uglavnom vode na volonterskoj osnovi i postignuća su rezultat rada manjeg broja entuzijasta. Nedostatak profesionalnog i osposobljenog vodstva odlučujući su čimbenici nemogućnosti prikupljanja značajnijih sredstava za rad zaklada, kao i oskudnih programskih aktivnosti zaklada.

Zaklade su u većem broju ostvarele postavljene ciljeve i smatraju da će u budućnosti raditi bolje nego do sada. Prilike za razvoj zakladništva u Hrvatskoj procjenjuju se kao više nepovoljne, nego povoljne. Nesklonost medija zakladama doprinosi njihovom potiskivanju na periferiju društvenih događanja.

Važno je napomenuti činjenicu da se država ne javlja kao partner u razvoju zakladništva. Država ne pokazuje interes kako bi barem na simboličkoj razini priznala važnost zaklada. Čini se da to utječe na probleme legitimnosti djelovanja zaklada i nepovjerenja prema njihovim misijama.

Studije slučajeva pokazuju, ipak, prepoznatljive potencijale za razvoj zakladništva u Hrvatskoj. U tom kontekstu valja istaknuti pozitivne činjenice povezane s uspjehom nekih zaklada koje su stekle povjerenje donatora i drugih dionika te tako stavile na dnevni red važne društvene promjene. Manji dio zaklada proizvodi prepoznatljive društvene promjene koje bi zaokupile pažnju javnosti.

Pojednostavljenje procedure osnivanja i određivanja iznosa osnovne imovine prilikom registracije zaklade svakako su izazovi na koje bi se trebalo dati odgovore prilikom reforme zakonodavstva o zakladništvu.

Reformiranje zakladnog zakonodavstva, u smislu ranije spomenutog Prednacrt zakona, nudi učinkovito rješenje problema registracije zaklada. Međutim, prihvaćanjem odredbe da zaklada nije imovina, zaklade se ne bi zapravo razlikovale od udruga, a uloga bi zaklada u društvu bila periferna. Moglo bi se očekivati da dio registriranih zaklada trošenjem osnovne imovine prestane djelovati.

Zaklade u Hrvatskoj imaju slične razvojne probleme kao i u tranzicijskim zemljama koje su nedavno postale članice EU-a. Ipak, razlike se prepoznaju u većoj pomoći koju države i strani donatori daju za razvoj zakladništva u ovim zemljama. Hrvatske zaklade nemaju međunarodnu suradnju. Naročito u Češkoj, Poljskoj i Mađarskoj zaklade kao promicatelji društvenih promjena i inovacija ostvaruju prepoznatljivije utjecaje.

Značajniji razvoj zakladništva u Hrvatskoj bit će povezan s gospodarskim na-

pretkom i stasanjem pripadnika novih srednjih slojeva. Bez aktivne potpore države neće se moći mobilizirati raspoloživa sredstva u općekorisne svrhe. Profiliranje društveno odgovornog gospodarskog sektora može ići na ruku razvoju zakladništva. Dobri primjeri rada zaklada počinju se nuditi kao novi okvir modernizacije društva. Dakle, u Hrvatskoj postoje potencijali za razvoj održive filantropije. Međutim, utiranje puta mobilizacije resursa u takve svrhe trajat će više desetljeća. Primjerice, davanje zakladama institucionalnih potpora u programu Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva kako bi mogle zaposliti osobu koja bi zaista radila na programu razvoja zaklade, čini se isplativim. Zaklade bi trebale koristiti i druge programe kojima država financijski podupire razvoj civilnog društva.

Radi transparentnosti registra zaklada Središnji bi državni ured za upravu trebao ustanoviti stvarnu aktivnost pojedinih zaklada te u tom smislu predložiti i oblik izvješća koje bi zaklade trebale godišnje dostavljati o svom radu.

Istraživanja koja bi mogla potaknuti razvoj zakladništva i otkriti kapacitet zaklada u rješavanju društvenih problema trebala bi dublje analizirati ulogu države u razvoju zakladništva, razvoju zaklada lokalnih zajednica, društvenu odgovornost poduzeća te ulogu medija u razvoju zakladništva.

LITERATURA

- Academy for Educational Development (2003). *Zaklade i filantropija u Hrvatskoj*. Zagreb: Rukopis.
- Andrić, I. (2004). *Na Drini ćuprija*. Zagreb: Globus media.
- Andrónico Lukšić *Abaroa Fellowships*. Posjećeno 15. rujna 2007. na mrežnim stranicama Harvard Universitya: www.ksg.harvard.edu/luksic
- Anheier, H. K. (2001). Foundations in Europe: A comparative perspective. In A. Schlüter, V. Then & P. Walkenhorst (Eds.), *Foundations in Europe – Society management and law* (pp. 35-81). London: The Directory of Social Change.

- Anheier, H. K., & Daly, S. (Eds.). (2007). *The Politics of foundations: Comparative perspectives from Europe and beyond*. London: Routledge.
- Anheier, H. K., & Laert, D. (2006). *Creative philanthropy. Toward a new philanthropy for the twenty-first century*. London: Routledge.
- Aszalos, Z., & Wizner, B. (2007). Roles and visions of foundations in Europe: Hungary. In H. K. Anheier & S. Daly (Eds.), *The Politics of foundations: Comparative perspectives from Europe and beyond*. London: Routledge.
- Bežovan, G. (2002). Zaklade i dosezi razvitka u Hrvatskoj. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 52(3-4), 619-649.
- Bežovan, G. (2004). *Civilno društvo*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Bežovan, G. (2006). *Postignuća, problemi i vizija razvoja zaklada u Hrvatskoj - Istraživački izvještaj - nacrt*. Posjećeno 15. travnja 2008. na mrežnim stranicama Centra za razvoj neprofitnih organizacija: <http://www.ceraneo.hr>
- Bežovan, G., & Zrinščak, S. (2007). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
- Centre for civil society. Posjećeno 30. travnja 2008. na mrežnim stranicama London School for Economics and Political Science: www.lse.ac.uk/collections/CCS/
- European Centre for Not-for-Profit Law. *Prednacrt zakona o zakladama*. Rukopis.
- European Foundation Centre. Posjećeno 28. travnja 2008. na mrežnim stranicama European Foundation Centre: www.efc.be
- Udruga iz Kalifornije dodijelila stipendije. (21. srpnja 2006.). *Vjesnik*, str. 9.
- Hrvatska školska zaklada. Posjećeno 15. rujna 2007. na mrežnim stranicama Hrvatske školske zaklade: www.croatianscholarship.org
- Lagerspetz, M., & Rikmann, E. (2007). Roles and visions of foundations in Estonia. In H. K. Anheier & S. Daly (Eds.), *The Politics of foundations: Comparative perspectives from Europe and beyond*. London: Routledge.
- Lagerspetz, M., & Skovajsa, M. (2006). Non-profit foundations in four countries of Central and Eastern Europe. *Polish Sociological Review*, (2), 1231-1413.
- Natječaj za dodjelu stipendije iz Fonda »Zlatko i Joyce Baloković Scholarship Fund«. Posjećeno 15. rujna 2007. na mrežnim stranicama Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: www.hazu.hr/Dog/Sv05_04.html
- Pavić-Rogošić, L., & Kunović, K. (2004). *Mogućnosti razvoja zaklada lokalnih zajednica u Hrvatskoj: studija*. Zagreb: ODRAZ.
- Pospíšil, M. (2006). Mapping the Czech nonprofit sector. *Civil Review*, 3, 233-244.
- Prewitt, K. (2001). The foundation mission: Purpose, practice, public pressures. In A. Schlüter, V. Then & P. Walkenhorst (Eds), *Foundations in Europe - Society management and law* (pp. 340-371). London: The Directory of Social Change.
- Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (Eds.). (1997). *Defining the nonprofit sector: A cross-national analysis*. Manchester, New York: Manchester University Press.
- Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1998). Social origins of civil society: Explaining the nonprofit sector cross-nationally. *Voluntas*, 9, 213-248. doi:10.1023/A:1022058200985
- Skovajsa, M. (2007). Roles and visions of foundations in Europe: Hungary. In H. K. Anheier & S. Daly (Eds.) *The Politics of foundations: Comparative perspectives from Europe and beyond*. London: Routledge.
- Središnji državni ured za upravu. Posjećeno 15. siječnja 2007. na mrežnim stranicama ureda: www.uprava.hr
- Top stipendija za Top studente. Posjećeno 15. travnja 2007. na mrežnim stranicama Top stipendije: www.topstipendija.net
- Zaklada »Biskup Josip Lang«. Posjećeno 10. ožujka 2007. na mrežnim stranicama Zaklade: www.zaklada-biskup-josip-lang.com.hr
- Zaklada »Kajo Dadić«. Posjećeno 15. lipnja 2007. na mrežnim stranicama udruge Mi: www.udruga-mi.hr/aktivnosti.php?p=29
- Zaklada »Zlata Bartl«. Posjećeno 15. lipnja 2007. na mrežnim stranicama Zaklade: www.zakladazlatabartl.hr
- Zaklada Zlatko Crnić (3. izd.). (2004). Zagreb: Zaklada Zlatko Crnić.
- Zaklada »Zlatko Crnić«. Posjećeno 15. lipnja 2007. na mrežnim stranicama Zaklade: www.zakladazlatkoernic.hr/hrv/index.asp
- Zakon o zakladama i fundacijama. *Narodne novine*, br. 36/1995, 64/2001.
- Wright, K. (2008). *Creating a culture of giving: Assessing Britain's bold experiment in philanthropy*. Paper presented at 8th International Conference of the International Society for Third-Sector Research (ISTR), Barcelona, Spain

Summary

**FOUNDATIONS IN CROATIA – THEIR ROLE, DEVELOPMENT
AND ACHIEVEMENTS**

Gojko Bežovan

*Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb
Zagreb, Croatia*

The paper is the result of an action-oriented empirical research about the role, development and achievements of foundations in Croatia. As a background for empirical research, the secondary sources were analysed, as well as the results of previous research studies on the development of foundations in Croatia.

The theoretical analytical framework of the development of foundations in Croatia is connected with the contemporary typology of the role of foundations and the social model of the development of foundations. This paper also outlines the developmental problems and achievements of foundations in some transitional countries.

The aims of the research are to contribute to a better understanding of the environment for the development of foundations in Croatia, to explain the role and vision of the development of foundations, to estimate strengths and weaknesses of foundations and to stimulate a discussion about the role of foundations in the development of Croatia.

The data on foundations were collected through a mail survey and case studies.

The results of the research mainly speak of the development and the increase in the number of foundations in Croatia that mostly play a complementary role. To a smaller extent, foundations appear as innovators. The results of the research indicate a peripheral social model of the development of foundations. Scholarship foundations and foundations in the area of social welfare are dominant. Foundations encounter problems in raising funds to increase their basic assets. They are mainly managed on volunteer basis, and the state does not appear as a partner in the development of foundations. The development of foundations in Croatia will largely depend on the economic progress and new middle classes that will be more concerned about social problems.

Key words: Croatia, foundations, civil society, donations.